

UKRAYNA SAVAŞININ GÖLGESİNDE RUSYA'NIN **AFRİKA SİYASETİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ**

“

Rus Ordusu, özellikle Ortadoğu ve Afrika ülkelerinde askerî üsler kurmayı hedefleyerek ve bölge hükûmetleriyle askerî iş birliği anlaşmaları imzalayarak hem Afrika'da hem de küresel anlamda nüfuzunu genişletmeyi amaçlamaktadır.

”

DOÇ. DR. İSMAİL NUMAN TELCİ

Başkan Yardımcısı **ORSAM**

Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik askerî müdahalesinin sonuçları sadece bölgeyle sınırlı kalmayacak bir gelişme olarak uluslararası siyasetin gündemini işgal etmektedir. Rusya'nın Batılı ülkelerle ilişkilerinde ciddi diplomatik, ekonomik ve jeo-politik açmazlara sebep olan bu gelişme, Moskova'nın gerek bölgesinde ge-

rekse de diğer coğrafyalarda yürüttüğü agresif dış politika hamlelerini etkileme potansiyeline sahip. Rusya'nın etkin olduğu bu coğrafyalar arasında Ortadoğu ve Afrika da yer almaktadır. Rusya'nın kendi coğrafyasından itibaren bir nüfuz alanı olarak Ortadoğu ve Afrika'ya yönelmesinin arkasındaki temel motivasyonlarını diplomatik olarak etki alanını arttırmak, yeni pazarlara erişim

sağlayarak ekonomisini uluslararası rekabet ortamında daha fazla iyileştirmek, askerî olarak nüfuzunu artırmak ve ABD ve Çin ile küresel rekabet ortamında iki küresel gücün karşısında Afrika'daki konumunu güçlendirmek şeklinde sıralamak mümkündür.

RUSYA'NIN ORTADOĞU VE AFRIKA'YA YÖNELİK SİYASETİ

Ortadoğu ve Afrika kıtasındaki askerî varlığını konsolide etme ve güçlendirme çabasını son yıllarda yoğunlaştıran Rusya, bu hedef doğrultusunda agresif bir dış politika stratejisi izlemektedir. Tarihsel olarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ülkeleri içindeki nüfuzunu ve yakın çevresinde istikrarı sağlamlaştırmaya öncelik veren Moskova, buradaki temel hedeflerine ulaştıktan sonra tekrar küresel bir güç hâline gelme ilgisini Ortadoğu ve Afrika'ya yoğunlaştırmıştır. Bu çerçevede ilgili bölgelerdeki gerek siyasi gerek askerî pozisyonlarını güçlendiren Rusya ilk elde birincil nüfuz alanı sayılabilecek yakın çevresinde, uluslararası anlamda kabul görmeyen 2008 Gürcistan müdahalesi, 2014 Donbass ve Kırım müdahalelerini gerçekleştirmiş ve bunların ardından Suriye, Libya, Yemen gibi alanlarda siyasi ve askerî faaliyetlerini artırmıştır. Rusya'nın bu coğrafyalara olan ilgisi giderek artarken, Moskova bir taraftan askerî ve ekonomik enstrümanları hayata geçirmeye çalışmış, bir taraftan da özel askerî şirketler üzerinden nüfuz sahibi olmayı denemiştir. Bu anlamda paralı askerlere dayalı Wagner şirketi, Afrika'da birçok çatışma ala-

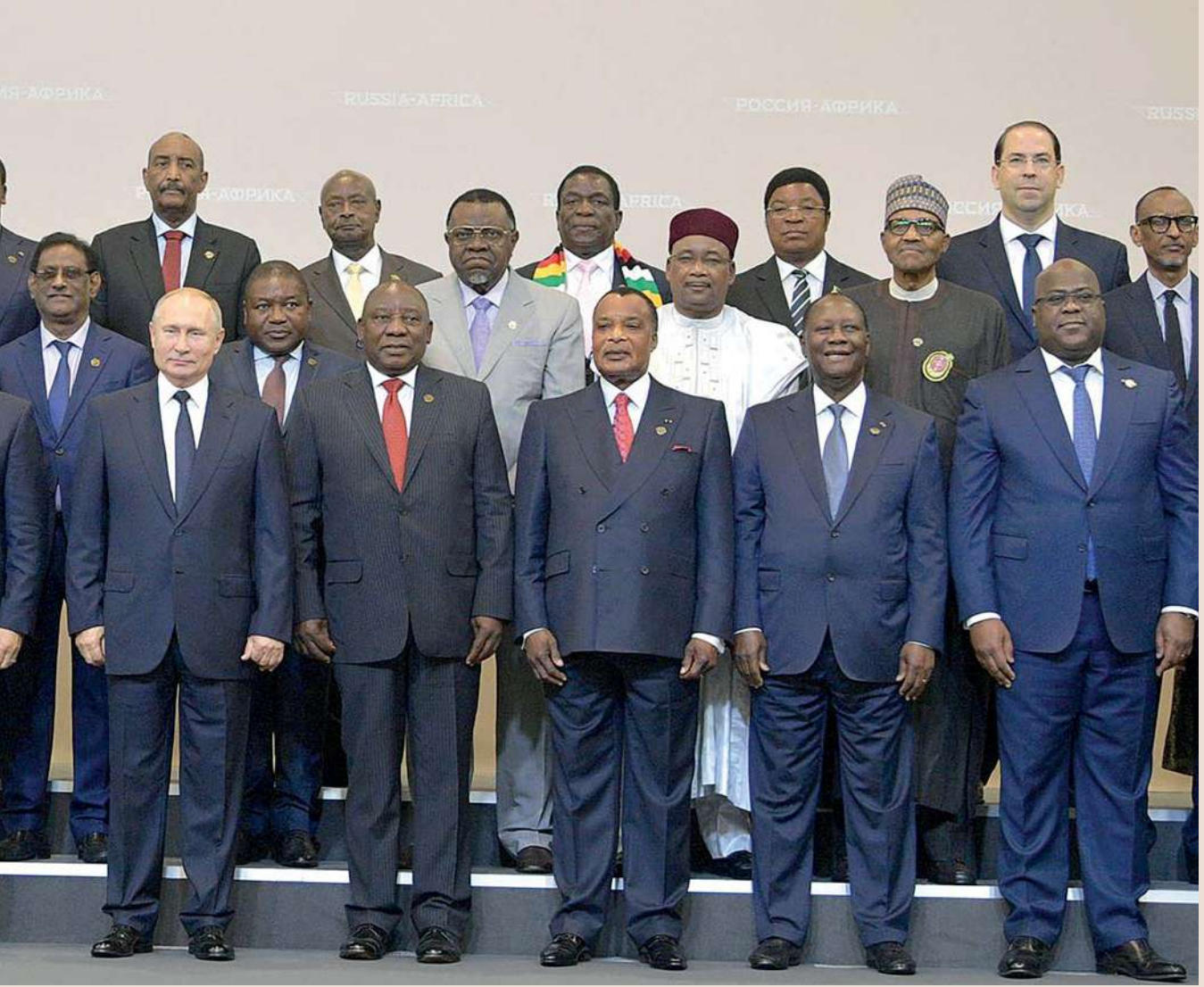
nında aktif hâle gelmiş, sahada Rusya'nın çıkarlarının korunması yönünde birtakım faaliyetler yürütmüştür.

“

Wagner özel askerî şirketi ve bağlı milisleri, bir bakıma Rusya'nın yakın çevresine ve bölgesine yönelik olarak izlediği askerî stratejinin önemli bir parçası hâline gelmiştir.

”

Rusya'nın bölge ülkelerine yönelik askerî iş birlikleri ve askerî teçhizat tedariki anlaşmalarıyla yürüttüğü resmî askerî varlığının yanı sıra bir de Wagner Grubu aracılığıyla sahip olduğu varlığı dikkat çekmektedir. 2014'deki Kırım işgali sırasında Ukrayna'da varlık gösteren Wagner milisleri ardından Suriye ve Libya'da aktif olarak sahada yer almıştır. Ortadoğu'da Suriye'deki angajmanından sonra Wagner'in Sudan, Orta Afrika Cumhuriyeti, Mali, Gine, Mozambik ve Madagaskar'da faaliyetler

yürüttüğü ve Burkina Faso'da son dönemde gerçekleşen darbeden sonra askerî rejime mektup göndererek terörle mücadelede destek olma sözü verdiği bilinmektedir. Dolayısıyla Wagner özel askerî şirketi ve bağlı milisleri, bir bakıma Rusya'nın yakın çevresine ve bölgesine yönelik olarak izlediği askerî stratejinin önemli bir parçası hâline gelmiştir.

Bu durum sadece ABD ve Avrupa Birliği ülkeleri tarafından değil, Çin tarafından da endişeyle takip

edilmektedir. Rusya'nın bölgede artan askerî etkisi, hâlihazırda birçok aktörün rekabet ettiği bir bölgeye başka bir küresel aktörün dâhil edilmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle Rusya'nın Afrika'ya yayılma girişimleri hem Afrika ülkeleri hem de bölgesel müttefikleri için bir güvenlik sorunu oluşturmaktadır.

ASKERİ BOYUT

Rusya'nın Afrika'ya yönelik izlediği stratejinin önemli boyutlarından

birisi askerî boyuttur. Rus Ordusu, özellikle Ortadoğu ve Afrika ülkelerinde askerî üsler kurmayı hedefleyerek ve bölge hükümetleriyle askerî iş birliği anlaşmaları imzalararak hem Afrika'da hem de küresel anlamda nüfuzunu genişletmeyi amaçlamaktadır. Kremlin'in bu hamlesiyle benimsediği en belirgin hedef, uzun vadede ikili düzeyde geliştirilebilecek ekonomik ve ticari ilişkilerin temellerini atmak ve nüfuzunu kalıcı hâle getirmektir. Aynı zamanda Moskova, bölge ülkeleriyle askerî ve stratejik

iş birliği anlaşmaları imzalayarak bölgede kendisini bir güvenlik gücü olarak göstererek bölgesel anlamda olumlu bir itibar oluşturmayı hedeflemiştir. Fakat bölge ülkelerinin tarihinin olumsuz tecrübeleri, Fransa gibi ülkelerin bölge ülkelerini bu yönde hâlen olumsuz etkilemesi gibi meselelerle birlikte, Rusya gibi yabancı güçlere ciddi oranda olumlu bakılan bir ortam olduğundan da bahsedilemez.

Bunun dışında Rusya, askerî anlaşmalar yaparak ABD'nin bölgedeki askerî varlığının yanında Çin'in bölgede yaptığı ekonomik ve ticari iş birliği anlaşmalarını

sağladığı nüfuzla karşı koymayı da amaçlamaktadır. Özellikle Çin'in Afrika'da günden güne artan ekonomik ve askerî varlığı, Rusya'nın bölgedeki ham madde kaynaklarına erişimini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle Rusya'nın, 2015 yılı sonrasında bu yönde ciddi atılımlar yaptığını gözlemlemek mümkündür. Fakat ABD ve Rusya'nın temelde Afrika ve diğer bölgelere bir siyasi/askerî ve jeopolitik mücadele alanı olarak bakması ve Çin'in bunun yanında aynı meselelere ekonomik mücadele alanında politika geliştirmesi, bölge ülkelerinin Çin ile bu çerçevede iş birliği yapma ihtimalini kuvvet-

lendirmektedir. Bu çerçevede, 2015'ten bu yana Rusya, silah satışı, limanlara ve hava üslerine erişim, askerî personel eğitimi, terörle mücadele ve barışı koruma yoluyla yirmiden fazla Afrika ülkesiyle askerî iş birliği yapmaktadır. Günümüzde Afrika'ya yapılan toplam küresel silah ihracatında Rusya ilk sırada yer almakta ve bu satışları Rusya'nın millî askerî şirketi Rosoboron Export yönetmektedir.

EKONOMİK BOYUT

Rusya'nın Afrika siyasetindeki bir diğer önemli boyut, ekonomik boyuttur. Yukarıda bahsedildiği gibi

Çin ve ABD ile farklı sektörlerde girilen rekabetin yanında Afrika ülkelerine yönelik tarımsal ürün ihracatı, Rusya'nın tekelinde ilerlemektedir. Bu kapsamda Rusya, başta buğday ve mısır gibi temel gıda ürünleri olmak üzere soya ve belli başlı tahılların Afrika'ya ihracatında birincil ülke konumundadır. 2020 yılında Afrika ülkeleri, Rusya'dan 4 milyar dolar değerinde tarımsal ürün ithal ederken 2022 yılına kadar bu rakamın kademeli bir biçimde artış gösterdiği tahmin edilmektedir. Rusya'dan buğday ithalatında Mısır başı çekerken Libya, Sudan, Nijerya, Tanzanya, Cezayir, Kenya ve Güney Afrika

gibi ülkeler ciddi ölçüde Rusya'dan tahıl ürünleri ithal etmektedir.

Gıda güvenliği noktasında pek çok Afrika ülkesi için oldukça kritik öneme sahip bu ürünlerin fiyatlarındaki ani azalma ya da artışlar, 2014 Kırım Savaşı ve günümüzdeki Rusya-Ukrayna savaşında olduğu gibi tarıma dayalı Afrika ülkelerinin ekonomilerini derinden etkilemektedir. Dolayısıyla Rusya'nın Afrika'daki bu geleneksel sektördeki varlığı, yalnızca ticari arka planla değil gıda güvenliğinden sürdürülebilir kalkınma hedeflerine kadar pek çok parametreyle ilişkilendirilebilecek konumdadır. Hiç şüphesiz bu dengesiz ticaret döngüsü, bir taraftan Rusya tarım sektörünü ayakta tutarken diğer taraftan Rusya'nın Afrika'daki ekonomik ayak izlerini farklı alanlara taşımaya olanak sağlamaktadır.

“

Rusya'nın bu konumunu koruyarak Afrika'da ABD, Çin ve Fransa gibi ülkelerin varlığına ve Türkiye gibi bölgede etkinliği giderek artan aktörlerle rekabetini sürdürmek istemesi de kaçınılmazdır.

”

AFRİKA SİYASETİNDE RUSYA ROLÜNÜN GELECEĞİ

Rusya'nın bu aktif askerî angajmanları son dönemde Afrika'da gerçekleşen askerî darbeler ya da bu tür girişimlerle de sıklıkla ilişkilendirilmektedir. Her ne kadar bu duruma dair somut emareler ortaya koyulmasa da Afrika'daki kimi yönetimlerin ya da siyasi ak-

törlerin bu anlamda Moskova yönetimiyle bir etkileşiminin olabileceği kanaati yaygın bir şekilde dillendirilmektedir. Rusya'nın bu konumunu koruyarak Afrika'da ABD, Çin ve Fransa gibi ülkelerin varlığına ve Türkiye gibi bölgede etkinliği giderek artan aktörlerle rekabetini sürdürmek istemesi de kaçınılmazdır.

Son olarak Rusya'nın birçok bölgede aktif olduğu düşünüldüğünde, dış politikasının ekonomik ve askerî kapasite açısından sürdürülebilirliğinin şüpheli olduğunu belirtmek gerekir. Özellikle Ukrayna ile yaşanan savaş sürecinde Rus güçlerinin beklenenden daha yavaş ilerlemesi Moskova'nın askerî kapasitesini efektif biçimde kullanıp kullanamayacağına dair soru işaretlerini doğurmuştur. Bunun yanında savaş nedeniyle Batı ülkelerinin Rusya'ya karşı sert yaptırımları Moskova'yı ekonomik anlamda daha da zorlayacağı ve bu durumun Rusya'nın uzak coğrafyalardaki angajmanlarını kısıtlayabileceği tahmin edilebilir.

Tüm bu parametreler hesaba katıldığında, Rusya'nın yakın çevrelerdeki askerî angajmanları nedeniyle ortaya çıkan sonuçlar, Moskova'nın uluslararası siyasetteki genel pozisyonunu olumsuz etkilemektedir. Bu çerçevede, kendi güvenliğini, ekonomik anlamda sürdürülebilirliğini garanti altına almak amacıyla hamleler yapan Rusya, bu anlamda tam tersi sonuçlarla karşılaşabilecektir. Bu sonuçlar da Rusya'nın Ortadoğu, Afrika ve diğer bölgelerde farklı boyutlarda yürüttüğü etkinlik mücadelelerini ve ilişkilerini olumsuz yönde etkileyecektir. ■